

MEGEMLEKEZÉS

Pavlo Pavlovics Csucska (1928–2016)*

2016. december 10-én örökre eltávozott közülünk Pavlo Pavlovics Csucska, a bölcsészettudományok doktora, az Ungvári Nemzeti Egyetem professzora, tudós, közéleti személy, aki nemcsak az ukrán, hanem a szláv nyelvtudomány egyik kiemelkedő alakja is volt.

P. P. Csucska sokgyermekes családban született Kárpátalján, az ungvári járási Baranya községben, a falusi jegyző fiaként. Tanulmányait a helyi iskolában kezdte, majd kiemelkedő eredménnyel folytatta az ungvári reálgimnáziumban és az Ungvári 1. Számú Középiskolában. Egyetemi éveit 1952-ben fejezte be az Ungvári Állami Egyetem bölcsészkarán. Egy évig középiskolai tanárként dolgozott Bustyaházán, majd a Kijevi Egyetem aspirantúráján tanult. 1959-ben védte meg Українські говірки околиці Ужгорода [Ungvár környékének ukrán nyelvjárásai] című kandidátusi értekezését, 1970-ben pedig Kijevben az Антропонімія Закарпаття [Kárpátalja személynévadása] című doktori disszertációját, amely önálló monográfiaként 2008-ban látott napvilágot.

1954-től az Ungvári Egyetem előadója, 1971-től a bölcsészettudományok doktora, professzor. 1976-ban az egyetemen megalapította az általános és szláv nyelvészeti tanszékét. Húsz évvel később az ő vezetésével kezdte meg tevékenységét a szlovák tanszék, amely erőfeszítéseinek köszönhetően hamarosan Ukrajnában és külföldön is elismert tudományos központtá vált. Fél évszázados egyetemi tanári pályája során magas szinten oktatott több mint húsz ukrán, szlovák, szláv és általános nyelvészeti tárgyat nemcsak az Ungvári Nemzeti Egyetemen, hanem a huszti Kárpáti Vállalkozási Főiskolán is, ahol 2006–2010 között az ukrán nyelv és irodalom tanszék vezetője volt, de emellett eredményesen dolgozott a beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán is.

Kiemelkedő és elismert tudósként kétszer kapott lehetőséget dékánként az Ungvári Nemzeti Egyetem bölcsészettudományi karának, valamint szintén két ciklusban az egyetem ukrán nyelvi és történelmi tudományos bizottságának a vezetésére.

Jelentős és elismert az általa alapított névtani iskola. Irányításával számos aspiráns védte meg kandidátusi, két tanítványa pedig doktori disszertációját. Jelenleg mindannyian kiemelkedő felsőoktatási intézményekben dolgoznak Ukrajnában, Szlovákiában és Horvátországban.

Tudományos munkásságának legfontosabb területei az ukrán és szláv dialektológia, a nyelvtörténet és a névtan. Kutatásait az ukrán nyelvjárások, a személynévadás, a nyelvemlékek, köztük a Királyházi Evangélium, valamint az ukrán és a vele szomszédos nyelvek közötti kapcsolatok vizsgálatának szentelte. A Magyar–ukrán szótár (1961) egyik szerkesztője, számos, a kárpátaljai magyar iskolák számára készült ukrán nyelvi kézikönyv

* Ukránból fordította Sebestyén Zsolt.

társszerzője, nyelvjárási kérdőívek összeállítója, szótárak, felsőoktatási jegyzetek lektora volt. 1968-ban jelent meg Вступ до слов'янської філології [Bevezetés a szláv nyelvtudományba] című, több kiadást megért jegyzete (1983, 1989). Társszerzője az alpműnek számitó, 1983-as Історія української мови. Лексика і фразеологія [Az ukrán nyelv története. Szókészlet és frazeológia], valamint az egyik szerzője a 2002-ben megjelent Слов'янська ономастика [Szláv névtudomány] című könyveknek. Munkásságát számos állami kitüntetéssel, érdemrenddel és oklevéllel ismerték el.

Kutatásainak legjelentősebb eredménye a 2005-ben megjelent Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник [A kárpátaljai ukránok családnevei. Történeti-etimológiai szótár] című, 704 oldalas szótár, amely mintegy 12 ezer kárpátaljai családnév helyesírását, kiejtését és toldalékolását, és ami a legfontosabb: földrajzi elterjedtségét, történetét és etimológiáját is közli.¹

Ugyanakkor a professzor – saját bevallása szerint – tudományos életpályája legfontosabb eredményének a 2011-ben kiadott, 432 oldalas Слов'янські особові імена українців: історико-етимологічний словник [Az ukránok szláv személynevei: történeti-etimológiai szótár] című művét tartotta.² Ebben megvizsgálja az ukránok régi neveinek tér- és időbeli funkcionális kereteit, etimológiáját, szerkezeti felépítését és stiláris sajátosságait, lehetőséget és segítséget nyújtva az ukránság történeti névanyagának további feltáráshoz.

Csucska professzor életének utolsó éveiben szenvedélyesen dolgozott az Ung-vidéki nyelvjárások szótárának a kiadásán, amelynek a kézírata 50 ezer, szülőfalujában, Baranyán és négy szomszédos településen ma is használt tájszót tartalmaz. Remélhetőleg ez a szótár – fiatal kutatók révén megfelelően előkészítve – a közeljövőben megjelenik, s az ukrán dialektológia egyik legfontosabb alapművévé válik.

Ez a tudományos munkásság egy kiemelkedő tudós-polihisztor több évtizedes, gondos és aprólékos munkájának az eredménye, amely széles körű elismerésre tett szert nemcsak a tudományos elit, hanem az anyanyelvüket szerető egyszerű emberek körében is. Személyében az ukrán társadalom egy jeles és magasan képzett nyelvészt, bölcs vezetőt, egy igazi, nagybetűs Embert veszített el.

Pavlo Pavlovics Csucska mindig kitűnt nemeslelkűségével és intellektusával, szívéllyes humorával, a népdalok iránti határtalan szeretetével és munkabíráásával. Ajtaja mindig nyitva állt a hallgatók és fiatal kutatók előtt, akik a legapróbb probléma kapcsán is bizalommal fordulhattak hozzá kérdéseikkel. Ismerősei szerették és tisztelték emberségéért, jószívűségéért, bölcsességéért és örök optimizmusáért. Tanítványainak, követőinek fontos feladata emlékének megőrzése, és széles körű kutatásainak méltó folytatása.

ANZSELIKA OBRUCSAR

Vaszil Sztefanik Kárpátmelléki Nemzeti Egyetem
Bölcsészettudományi Kar

¹ Ismertetését l. a Névtani Értesítő 31. számában (2009: 267–271).

² Ismertetését l. a Névtani Értesítő 34. számában (2012: 236–240).